

**Професійні вміння студентів-стоматологів
як основна складова фахової і загальної компетентності**

І. Я. Марченко, І. М. Ткаченко, М. А. Шундрик,

В. М. Петрушанко, Л. М. Лобач, Н.М.Браїлко

ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія»

**Professional abilities of student-dentist as a main component of professional
and general competence**

I.Ya.Marchenko, I.M.Tkachenko, M.A. Shundryk,

V.M. Petrushanko, L.M. Lobach, N.M. Brayilko

HSEEU “Ukrainian Medical Stomatological Academy”

Резюме. Результатом навчання студентів-стоматологів повинно стати набуття ними професійних вмінь, що формуються на основі знань і практичних навичок. Вдосконалення загальних та фахових компетентностей студентами-стоматологами дозволить їм в майбутньому вільно і правильно орієнтуватися в сучасному інформаційному суспільстві та адекватно реагувати на динаміку змін на конкурентному ринку праці.

Resume. The result of student-dentists learning should be the acquisition of professional competencies which are based on the knowledge and practical skills. Improving general and professional competence of students-dentists in the future will allow them to freely and properly oriented in modern information society and adequately respond to dynamic changes in the competitive labor market.

Вступ. Освітні системи сучасних розвинених країн одним із шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами інтеграції до єдиного європейського освітнього простору вважають орієнтацію навчальних програм на компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його запровадження. Набуття та вдосконалення загальних (generic competences, transferable skills) та фахових компетентностей (subject specific competences) дозволить теперішнім студентам в майбутньому вільно і правильно орієнтуватися в сучасному

інформаційному суспільстві та адекватно реагувати на динаміку змін на конкурентному ринку праці. Вони можуть бути використані в різних сферах діяльності людини для виконання певних завдань, а також служити їй при виборі моделі поведінки в різних ситуаціях.

Основна частина. Навчання студентів на кафедрі пропедевтики терапевтичної стоматології відбувається як процес управління їхньою діяльністю з опанування знаннями, навиками, уміннями, розвитком професійних здібностей кваліфікованого лікаря терапевта-стоматолога. В процесі освоєння професійної діяльності змінюються механізми психологічних властивостей особистості відповідно до вимог професії. Наявні у людини професійно важливі якості характеризуються різним рівнем розвитку, але вони не пристосовані до конкретного виду діяльності. Лише в процесі навчання відбувається функціональне об'єднання окремих професійно важливих та загальних якостей, які проявляють себе в режимі взаємодії.

В процесі навчання студенти-стоматологи набувають різні види практичних навиків: сенсорно-перцептивні – навики сприймання – розрізнення ознак патологічного процесу (запалення, демінералізації, новоутворення тощо) на основі таких методів обстеження як огляд (візуальне оцінювання), перкусія (сприйняття на слух), пальпація (тактильне відчуття) та інші; мануальні (рухові) – навики виконання окремих діагностичних та лікувальних маніпуляцій; інтелектуальні – навики вирішення клінічних задач на встановлення попереднього діагнозу, проведення диференційної діагностики, оцінювання та трактування результатів лабораторних методів діагностики, визначення плану обстеження чи лікування.

Процес формування будь-якого навичу має деякі загальні ознаки.

Перша ознака — об'єднання багатьох елементарних рухів (або розумових актів) у єдине ціле, що відбувається на підставі закону формування тимчасових нервових зв'язків, відкритих І. П. Павловим. Навик

означає утворення та функціонування в корі великих півкуль стійкої системи тимчасових нервових зв'язків, які називаються динамічним стереотипом. Вироблення динамічного стереотипу створює умови, за яких одночасно з автоматизованим актом може виконуватися складніша аналітико-синтетична діяльність. Це відбувається на попередньому етапі - початку усвідомлення навичок, чіткого розуміння мети, але недостатнього уявлення про способи її досягнення; при виконанні дій мають місце значні помилки.

Друга ознака — поступове усунення зайвих рухів (або елементів дій) і зменшення напруженості. Це характерно для аналітичного етапу – оволодіння окремими елементами дій, чітким розуміння того, як потрібно виконувати дії, часто поєднано з неточним, нестабільним їх виконанням, зайвими рухами при інтенсивній концентрації довільної уваги.

Третя ознака — перенесення уваги з процесу на результат праці. Наприклад, опанувавши навички роботи зі стоматологічним наконечником (розрахунок сили, напрямку рухів бора, фіксація інструментів, що обертаються на великій швидкості), студент переносить увагу з того, як препарувати, на те, як зробити правильний доступ до каріозної порожнини, що потрібно видалити і яку форму каріозної порожнини необхідно сформувати. Це так званий синтетичний етап – формування цілісної системи трудових рухів, дій, автоматизація навичок, коли виконання роботи стає все більш якісним, зникають зайві рухи, послаблюється довільна увага.

Четверта ознака — формування ритму виконання дій. Завдяки ритмічності, людина, яка володіє навиком, може працювати довгий час без втоми.

П'ята ознака формується на етапі закріплення і високої автоматизації дій. Вона полягає в точному, економному, стабільному виконанні завдань, набутті широких можливостей довільно змінювати темпи роботи, обирати різні способи та техніки для усвідомленого її прискорення чи сповільнення. Таким чином, формується автоматизм рухів і дій та створюються умови для одночасного виконання більш складної аналітико-синтетичної діяльності.

Практичні навички в залежності від рівня їх сформованості, а також перерв у роботі можуть руйнуватися. При цьому високоавтоматизовані мануальні навички дуже стійкі, а сенсорно-перцептивні — найменш стійкі, хоча швидко відновлюються.

Результатом навчання студентів-стоматологів повинно стати набуття ними професійних вмінь, що формуються на основі знань і практичних навичок. Психологічною основою останніх є розуміння взаємозв'язків між метою професійної діяльності, умовами і способами її виконання.

На кафедрі пропедевтики терапевтичної стоматології використовуються різні методи формування професійних вмінь:

- алгоритмічне навчання – студент отримує завдання і чіткий алгоритм дій для його вирішення (часто використовується при засвоєнні діагностичних методів дослідження чи окремих лікувальних маніпуляцій);
- проблемне навчання, коли студент отримує необхідну інформацію і повинен самостійно розв'язати певну проблему із застосуванням знань (problem-based);
- метод активного проблемно-ситуаційного аналізу, оснований на навчанні шляхом вирішення конкретних задач – ситуацій (case-metod);
- професійні ділові ігри з віртуальним пацієнтом (virtual patient);
- робота в малих групах, метод конкурентних груп (team-based learning) при роботі з реальним пацієнтом.

У своєму формуванні професійні вміння проходять декілька етапів: від початкового вміння, яке характеризується усвідомленням мети дії і пошуком способів її виконання на основі раніше набутих знань і навичок, через етапи недостатньо вмілої діяльності, коли наявні знання про способи виконання діяльності поєднуються з використанням раніше отриманих, неспецифічних для даної діяльності навичок, та окремих загальних вмінь – добре засвоєних, але вузьких, що можуть бути використані в різних видах діяльності, до високо розвинутих майстерних вмінь, що характеризуються творчим

використанням знань і навичок щодо професійної діяльності лікаря-стоматолога, усвідомленням мети, мотивів вибору і способів її досягнення.

Висновок. Притримуючись компетентнісного підходу, можна стверджувати, що завдання педагога вищої школи - навчити студента вчитися, створити такі умови праці та оцінювання студента, при яких буде підвищуватися його організованість, збільшуватися його мотивованість до ефективної освітньої діяльності та прагнення до її вдосконалення, здійснюватиметься моніторинг і самоконтроль. Навчальна діяльність у кінцевому результаті повинна не просто дати студенту медичного ВУЗу суму знань, умінь чи навичок, а сформувати рівень фахових та професійних компетенцій, тобто є націленою на формування творчої особистості.

Література.

1. Баклицький І. О. Психологія праці: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 655 с.
2. Богданова І. М. Педагогічна інноватика : навч. посіб. / І. М. Богданова. – О. : ТЕС, 2000. – 148 с.
2. Максименко С. Д. Педагогіка вищої медичної освіти: підручник / С. Д. Максименко, М. М. Філоненко. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 288 с.
3. Мухина С. А. Современные инновационные технологии обучения / С. А. Мухина, А. А. Соловьева. – М. :ГЭОТАР – Медиа, 2008. – 360 с.
4. Неловкіна-Берналь О.А. Педагогічні умови формування професійної спрямованості студентів медичних спеціальностей / О.А. Неловкіна-Берналь //Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2010. – №10 (197), ч.1. – С.12–21.
5. Філоненко М. М. Психолого-педагогічна готовність викладача ВМНЗ в інноваційних умовах освіти / М. М. Філоненко // Гуманітарний вісник. – Дод. 1 до вип.27, т. II (35) : Тематичний випуск “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. – К. : Гнозис, 2012. – С. 333–339.